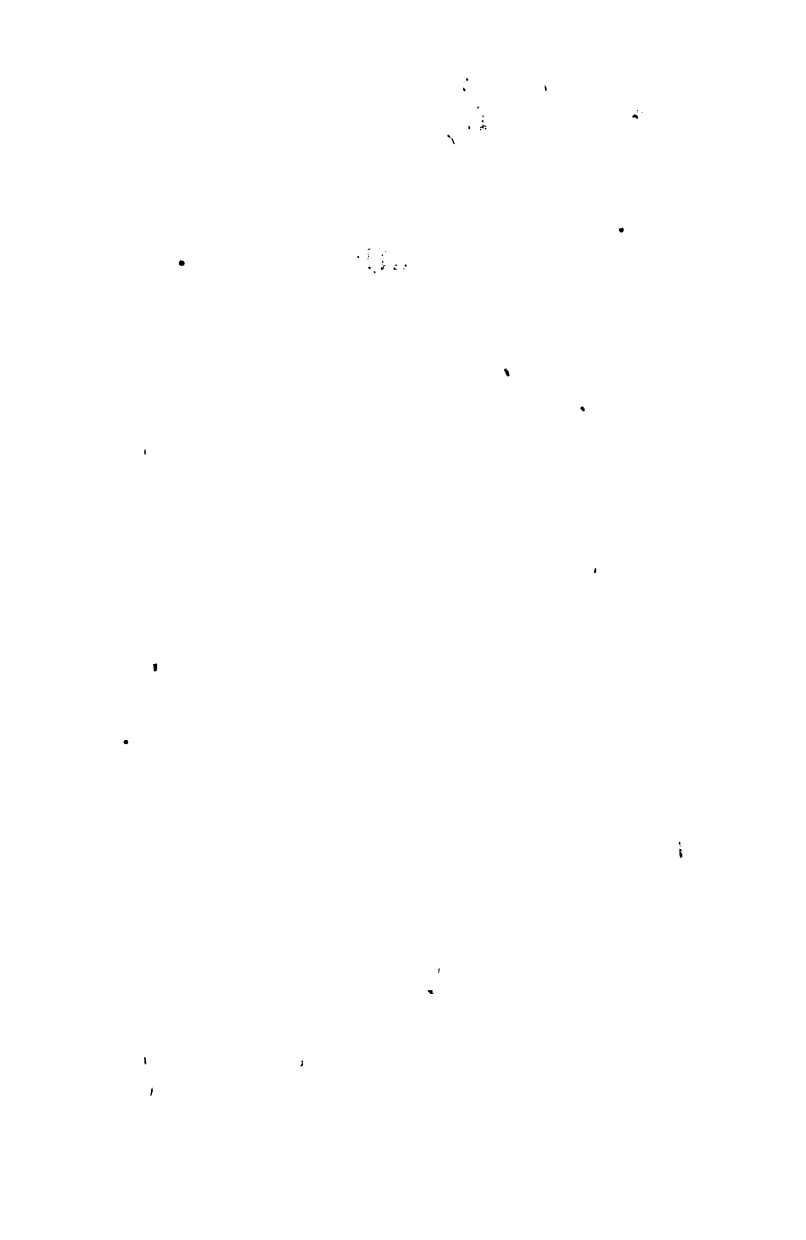

**SZOMBATHELYI FERENC VEZÉREZREDES,
A HONVÉD VEZÉRKAR VOLT FŐNÖKÉNEK
VÉDŐIRATA,
1945. JÚNIUS**

A háború megüzenése¹ és megkezdése tekintetében semmi szerepem nem volt. Az orosz háborúnak magamban mindig ellene voltam, de mint vidéki hadtestparancsnoknak² az eseményekre semmi befolyásom nem volt. Általában véve ellene voltam a háborúnak, mert a magyar hadsereget készületlennek tartottam és ezért ütőképességében – különös tekintettel anyagi hiányaira – kételyeim voltak. Már a romániai konfliktus háborús megoldását is 1940-ben nem tartottam volna helyesnek.³ Azt, hogy az oroszokat meg lehetne verni, abban mindig kételkedtem, de különösen kételkedtem abban, hogy a maritim⁴ hatalmakat tengeri fölény nélkül térdre lehetne kényszeríteni. Ezen felfogásomnak, mint a vezérkar főnöke is a tábornoki megbeszéléseken, hadijátékokon úgy szóban, mint írásban, természetesen kellő elővigyázat mellett, mindig kifejezést adtam. Vigyáznom kellett, mert a közszellem teljesen német beállítású volt.

Memorandum

1941. szeptember elején a kormányzó úrnak egy memorandumot nyújtottam be, melynek lényege az volt, hogy az orosz háború nem lesz „Blitzkrieg”¹, hanem egy hosszan elhúzódó, véres küzdelem lesz, melynek kimenetele teljesen bizonytalan. Ezért óvatosnak kell lenni, csak annyiban kell engedni a német nyomásnak, amennyiben az elkerülhetet-

len. A csapatainkat lehetőleg vissza kell vonni és nem jobban belemenni a háborúba.

Valószínűleg ezen felfogásom eredményeképpen bízott meg a kormányzó úr a vezérkar főnökségével, mellyel a honvéd főparancsnokság együtt járt,² annak ellenére, hogy nálamnál három idősebb, különben kiváló tábornok állt még tényleges szolgálatban.³ A kormányzó úr nézeteimmel egyetértett, szemben elődöm (Werth tábornok⁴) felfogásával, ki a gyors német győzelemben bízott az orosz fronton is és akinek háborús és németbarát irányzata a kormányzó úrnak nem tetszett. A kormányzó úr, mint volt tengerész a maritim hatalmakat legyőzhetetlennek tartotta. Mint a vezérkar főnöke helyzetem nagyon nehéz volt. Úgy a tábornoki kar, mint a vezérkar kevés kivételtől eltekintve elődöm szellemében volt vezetve és át volt itatva attól a meggyőződéstől, hogy Magyarország sorsa és jövője csak Németország oldalán dőlhet el. A hadsereg tisztikara, de különösen a vezérkar, teljesen németpárti volt a politikai elgondolásai alapján is. Erős kapcsolatokat tartott fenn egy volt elődömmel, a magyar jobboldal egyik vezéregyéniségével, Rátz vezérezredessel,⁵ ki ennek folytán szinte a magyar hadsereg második (rejtett) főnökének volt tekinthető. Közvetlen környezetemben magas rangú tisztek és tábornokok teljesen németbarátok voltak, így bizonyos mértékig ezeknek ellenőrzése alatt állottam.

Nagyon jól tudtam, hogy ennek a katonai szellemnek átállítása a vezető réteg lassú kicserélése által csak lépésről lépésre történhet. Ilyen értelemben kezdtem meg munkámat és sokszor úgy éreztem, hogy későn jöttem, az elrontott közszellemen már aligha tudok segíteni.

Első feladatomban mindenestre azt tekintettem, hogy csapatainkat az orosz frontról visszahozzam és így az orosz háborúból magunkat kivonjam. Tényleg sikerült az 1941-

A Honvéd Vezérkar főnöke elvonul a harctérre induló haditudósító csapatok előtt, 1942

Jobbról balra: Szombathelyi Ferenc, Aykler Domokos alezredes, Ujszászy István vezérőrnagy, Kádár Gyula vk. ezredes

Szombathelyi Ferenc látogatása a fronton, 1942. szeptember

ben az orosz háborúban részt vevő gyorshadtestet mint harcos csapatot hazahozni.⁶ Az orosz hadszíntéren a hátország pacifikálására csak megszálló csapataink maradtak igen kis létszámmal.⁷

Ezzel párhuzamosan egyes magasabb parancsnokok és vezérkari tisztek felcserélése, valamint ennek következtében a szellemi átállítással kapcsolatos munkálatok következtek. (Vezérkari parancsok, magasabb parancsnoki értekezletek, ahol mindig kifejtettem, hogy a feltétel nélküli, vak németbarátság katasztrófába vezethet.)

A szövetséges hatalmak csapatai messze voltak, a német közel, többet tenni akkor nem lehetett.

Német követelések

Amidőn a németek az 1941. évi hadjárat tapasztalatai alapján rájöttek arra, amit én előre láttam, hogy a keleti fronton nem lesz villámháború, hanem nehéz küzdelem várokozik rájuk, ennek minden rizikójával, követelőzni kezdtek. Ha addig azon az állásponton voltak velünk szemben, hogy „ha minden áron részt akarunk venni a háborúban, akkor részt vehetünk”, úgy most 1941 végén az eddigi önkéntes részvételünkől egyszerre kötelességet csináltak. Egyszerűen követeltek. Ezen célból 1942. január elején Ribbentrop¹ német külügyminiszter megjelent Budapesten² és a magyar kormánytól az egész magyar hadsereg haladéktalan közreműködését követelte. Rá nemsokára Keitel³ német vezértábornagy ugyancsak Budapesten⁴ 25 hadosztály mozgósítását és felvonulását követelte az orosz fronton. Keitel vezértábornaggal hosszú alkudozások után 9 hadosztályban és 1 páncélos hadosztályban, melyhez az anyagot a németek adták, állapotunk meg.⁵ Ezen erőkből állítottuk föl a 2. ma-

gyar hadsereget. Megjegyzem, hogy hadosztályaink csak 6 zászlóaljból és 6 ütegből állottak, és a németek elvállalták, hogy ezen erőket korszerű fegyverzettel ellátják, illetve kiegészítik arra a fökra, melyen a német egységek állanak.⁶ Ezen értekezlet alkalmával véget vettem azoknak a romantikus felfogásoknak, melyeket a németek elődeim és környezetének közlései alapján a magyar hadseregről tápláltak, mert feltártam a való helyzetet, amit abban foglaltam össze, hogy a magyar hadsereg, bár szervezetében nagyon ki van építve, sőt túl van fejlesztve, de mögötte erő csak nagyon kevés van, ezért a magyar hadsereg korszerű háború szempontjából alig számít, úgyhogy ezen szempontból alapos kiegészések nélkül csak mint „megszálló hadsereg” jöhet tekintetbe. A kormány, melynek tudta és beleegyezése nélkül még egy gyalogost sem ajánlottam ki soha, a Keitel-féle megállapodást elfogadta. Ennek értelmében a fenti erők mozgósítottak. A mozgósítás és az orosz hadszíntérre való felvonulás 1942 júliusában fejeződött be. Igyekeztünk, amennyire lehet időt nyerni azért, hogy haderőnket korszerűen felszerelhessük és amennyire lehet, átképezzük. A hadsereg parancsnokának elrendeltetett, hogy a magyar vért kímélje és a német erőszakkal szálljon szembe.⁷

A magyar hadművelleti hadsereg, mely a Don mentén felvonult, hadászati és harcászati vonatkozásban teljesen a németeknek volt alárendelve, így amit ez a hadsereg művelt, azért teljesen a német vezetőség a felelős. A magyar fővezetés részére az anyagi ellátás, személyi pótlás, fegyelmi ügyek stb. maradtak, és szemlejjoggal rendelkezett.

A magyar 2. hadsereg 1943 elején a Don mentén szerencsétlen hadműveletek folytán, melyek főként a német vezetés rovására írhatók, súlyos vereséget szenvedett.⁸ Utána ezen megvert csapatok kivonását és hazahozatalát kierőszakoltam és mindent elkövettem, hogy egy újabb harcoló

hadsereget ne kelljen felállítani, amit a németek követeltek. Küzdelmeimet siker koronázta. Ennek következtében a magyar jobboldali körök a háború szabotálásával vádoltak, mert rövid szereplés után egymás után két hadsereget⁹ vontam ki az arcvonalból és hoztam haza, úgy, hogy az orosz fronton a doni vereség után részünkről csak megszálló erők maradtak. A magyar jobboldal szerint ugyanis nekem az egész magyar erőt maradék nélkül be kellett volna vetnem a harcba. Ez esetben a németek nem veszítették volna el a háborút. Sőt a magyar szélsőjobboldal idővel még tovább is ment. Teljesen magáévá tette a német önző felfogást, hogy azért szenvedtek vereséget az orosz fronton, mert a szövetségesek és nevezetesen a magyarok elárulták őket.

A doni csata után a német háborúvesztés kétségtelenül látszott, már csak azért is, mert a német vezetés rendkívül gyatrának mutatkozott. A pártdilettánsok befolyása a hadvezetésre mind nagyobb mértéket öltött, megkötötte a józan katonai intézkedéseket. A baj csak az volt ismét, hogy a szövetséges hatalmak hadseregei földrajzilag nagyon messze voltak, viszont a német ellenőrzés mind nagyobb méretet öltött. Így aktíve csak keveset lehetett tenni, de azt a keveset azonnal folyamatba tettem.

Lépéseim az angolszász hatalmak felé

Első kísérletem az angolszászok felé 1942 őszén¹ volt. Ullein-Reviczky² tárca nélküli miniszter, kinek felesége révén angolszász kapcsolatai voltak, közölte velem, hogy ezek Sztambulban³ magyar politikusok helyett csak katonákkal kívánnak szóba állni.

Kiküldöttem⁴ Sztambulban az amerikai kirendeltséggel

**A vezérkar főnöke kitünteti
a Don menti harcokban részt
vett katonákat 1942
szeptemberében**

**Szombathelyi Ferenc egy
német tisztel a fronton, 1942.
szeptember**

érintkezésbe lépett. A tárgyalások során azt kívánták, hogy kezdjünk partizánmozgalmat, de óvatosan járjunk el, nehogy a németek megszállását kiprovokáljuk, ami nem volt érdeke az egyesült hatalmaknak, és hogy csapatainkat vonjuk vissza Oroszország területéről.

A szabadcsapatok szervezése érdekében elkezdtem a munkát és szabadcsapatokat szerveztem a Duna–Tisza között élő magyarságból. Kifelé ez a csapat úgy szerepelt, mint esetleges partizánmozgalmak letörésére való alakulat, valószínűleg első feladata az lett volna, hogy a magyar szélsőjobb oldali harcos elemek megmozdulását felfogja, majd pedig kellő pillanatban a németek ellen került volna bevetésre.⁵

A szervezés és a kiképzés oly csendben folyt, már mintegy 1500 volt kiképezve és felszerelve. Ez a magyar politikusoknál, különösen a jobboldaliaknál igen nagy aggodalmat váltott ki. Azzal vádoltak, hogy ezt az alakulatot saját hatalomra jutásom érdekében szerveztem. Azt mondták, hogy diktatúrára törekszem, és különösen a jobboldal az alakulat felosztatását kívánta, mondván, hogy a katonaság, rendőrség és csendőrség mellett nincs rá szükség. Úgyszintén gáncsolták katonai (honvédelmi miniszteri) vonalon is. Sőt még az én vonalamon, a vezérkar főnöke vonalon is voltak gáncsoskodók. Ennek dacára az alakulatot nem oszlattam fel. Hogy a magyar jobboldal ezen magyar szabadcsapatától mennyire tartott, mi sem bizonyítja jobban, hogy hatalomra jutásuk után 1944. III. 20-án annak felosztatását a kormány rögtön elrendelte.⁶

Ezen tevékenységemmel egyidejűleg gondoltam arra is, hogy további vereség esetén a lejtőn való további rohanás megakadályozására adott esetben a magyar politikát a kormányzóval egyetértésben kikapcsolom, s ha ez a pillanat elérkezik, mikor a szövetségesek közel érnek és tőlük valóban

támogatást kaphatok, háborús magatartásunkban változást hajtunk végre. Ehhez a terveket kidolgoztattam.

Az óvatosságra nagy súlyt helyeztem. Ezért a legnagyobb titoktartás mellett lehetett csak dolgozni, annál is inkább, mert a német megfigyelők mindenütt ott voltak.

Csapataink Oroszországból való visszavonása érdekében már saját kezdeményezésemből is megkezdtem a harcot a német főhadiszállással, hogy az orosz háború súlyos terheitől lehetőleg megszabaduljunk. Ezért még a megszálló csapatokat is teljesen vissza akartam vonni Oroszország területéről. Több ízben voltam ez ügyben a német főhadiszálláson. Kértem, sőt követeltem, mindenféle indokot felhoztam követelésem támogatására úgy szóval, mint írásban, de Hitler⁷ személyesen nem engedett. Nem engedte ki csapatainkat kezei közül. Miután azt láttam, hogy visszavonni csapatainkat Magyarországra nem sikerült, úgy azt kértem, hogy a Kárpátokhoz közelebb, Kelet-Galíciába kerüljenek. Ez sem ment. Végre a sok huzavonát megunva, cselekvésre határoztam el magamat, és teljesen önkényesen kiadtam a parancsot a magyar megszálló hadseregparancsnokságnak a csapatok visszavonására.⁸ Ezt a parancsot azonban a hadseregparancsnok⁹ nem hajthatta végre, mert a németek azzal válaszoltak, hogy visszavonás esetén csapatainkat megtámadják. Különben is a visszavonás technikai lebonyolítása, tekintve, hogy a szállítóeszközök és segélyforrások tekintetében a németektől függünk, rendkívül nehéz hadművelet lett volna. Fáradozásom tehát teljesen eredménytelen maradt. Mint később megtudtam, ez főként a német katonai attasé, Pappenheim¹⁰ tábornok működésére vezethető vissza, ki azt jelentette, hogy a magyarok a háborúból ki akarnak ugrani, s ezért akarják csapataikat a határaik közelébe visszavonni. Ez a jelentés Pappenheim tábornok felváltását¹¹ vontá ugyan maga után, de saj-

nos csapatainkat, illetve ennek egy részét még távolabb viték országunk határaitól. Hitler arra vonatkozólag is tett személyes ígéretet, hogy megszálló erőinket mint harcoló csapatot nem alkalmazták, azonban a németek ezt sem tartották be, hanem ravaszul kijátszották. Megszálló csapatainkat olyan lassan vonták vissza, hogy azok a német utóvéddek mögé a harcvonalba kerültek és ott súlyos veszteségeket szenvedtek, annyival is inkább, mert komoly harcokra egyáltalában nem voltak felszerelve.¹²

1943 őszén a német főhadiszállás 3 hadosztály kirendelését kérte a Balkánra megszálló csapatként. Ezt a kérelmet én örömmel ragadtam meg, mert terveimbe beleillett volna, mert oroszországi csapatainkat valószínűleg visszaengedték volna, másrészt pedig angolszász partraszállás esetén a Balkánon ezzel a három hadosztállyal az átállást rögtön végre lehetett volna hajtani. De azért is örömmel üdvözöltem ezt az alkalmat, mert a németek erősen nehezteltek ránk, hogy a doni vereség óta nem akarunk csapatokat adni.¹³ Sejtettem, hogy ennek az állandó kitérésnek a különben is hideg külpolitikai vonal mellett ránk rossz következményei lehetnek. Ez meg is történt. Mert tartózkodó magatartásunk e téren szintén erősen hozzájárult ahhoz a nagy bizalmatlansághoz, mely 1944-ben megszállásunkhoz vezetett.

Magyarország megszállása

Úgy a magyar belpolitikai élet, mint a kormány és a kormányzó úr állandó és folyamatosan erősödő németellenes magatartása, továbbá, hogy harcoló csapataink nem vettek részt a háborúban, nem utolsósorban az általános hadihelyzet¹ következtében sor került Magyarország megszállására.²

**A vezérkar főnöke
és kisbarnaki Farkas Ferenc
vezérőrnagy, a Ludovika
Akadémia parancsnoka
a keleti fronton, 1942
szeptemberében**

**Wilhelm Keitel vezértábornagy és Szombathelyi Ferenc vezérezredes
a német főhadiszálláson, 1943. április 20.**

Az első hírek a szándékolt megszállásról nagyon vegyesek és ellentmondóak voltak. Tényként megállapítottuk azt, hogy német csapatok nyugati határaink mentén gyülekeznek. Én e tárgyban kérdést intéztem a német katonai attaséhez,³ a külügyminiszter⁴ pedig a német követhez,⁵ amire ezek teljesen megnyugtató választ adtak. Mint utólag kiderült, mindketten hazudtak. Úgy a kormány, mint én, egy német megszállást szinte lehetetlennek tartottunk, mert azt hittük, hogy a németek olyan nehéz helyzetben vannak, hogy egy újabb katonai és politikai feszültség kiélézését a nyílt törésig nem fogják magukra venni. Sajnos, csalódtunk.

A megszállás tárgyában Klessheimben 1944. március 18-án folytak tárgyalások, illetve itt adták a németek tudtunkra azt, hogy Magyarországot megszállják, s míg a kormányzó úr, a külügyminisztere⁶ és katonai vezetői⁷ ott kint tárgyaltak, addig a német csapatok Magyarországra betörték.

E tárgyalások alkalmával Hitler maga mondta nekem, hogy részéről csak politikai garanciák megszerzéséről van szó, mert a miniszterelnök⁸ magatartásával elégedetlen. Dacára a tavalyi (1943. április) figyelmeztetésének, melyet ugyancsak a kormányzó úrhoz ugyancsak Klessheimben intézett, nem történt semmi változás.⁹ Ő azonban Magyarországnak nem akar semmi rosszat, sőt neki érdeke mindig az volt, hogy erős, független és nagy Magyarország álljon mellette. Ő jól tudja, hogy Magyarország a történelem folyamán mindig független királyság volt és nem volt a Német Birodalomnak része, mint pl. Csehország. Ezen felfogása mellett ő továbbra is megmarad, itt csupán arról van szó, hogy csapataival, melyek már előnyomulóban vannak, Magyarországra bevonul és azután, ha célját elérte, 2-3 hét múlva Magyarországot ismét szabaddá teszi.¹⁰

Klessheimből ezen záróakkorddal jöttünk el és annak hatása alatt, de másrészt fenyegető tudatában annak, hogy

német hadosztályok (főként páncélosok) már Magyarországra területére érkeztek, illetve oda bevonulóban vannak és továbbá, mert ezekkel szemben csak békehelyőrségek állnak, melyek a Legfelsőbb Hadúr és a vezérkar főnökének távollétében az egységes vezetést nélkülözni kénytelenek, adatott ki a parancs a kormányzó úr vonatáról az éjjeli órákban, hogy a mi katonáink ellenállást ne fejtessenek ki. Az ellenállás csak felesleges vérontásra vezetett volna, de csak egyes szórványos esetekben, mert tekintve haderónk és különösen a tisztikar szellemét, mely teljesen a jobboldal behatása alatt állott, egységes és erőteljes ellenállásról alig lehetett volna szó, még azon esetben sem, ha erre vonatkozólag parancsot adhattunk volna ki. A hadsereg szellemében teljesen a német oldalon állott és várta a jobboldal beérkezését. A németekkel való harcot nem vállalta volna. Csatát veszítettünk politikailag, még mielőtt véres csatába léptünk, és ezt be kellett látnunk.

Az én célom az volt Klessheimben, hogy a kormányzó urat egészségesen hazahozzuk és itthon alkotmányos jogainak és hatalmi eszközeinek birtokában vihesse tovább az ország ügyeit szándékainak megfelelően. A lehetőségek még megvoltak, annál is inkább, mert az orosz haderő határaink felé erősen közeledett.

Engem április elején¹¹ a német követ¹² kívánságára állásom alól felmentettek. Élve a gyanúval, hogy elfognak, lakásomat – ahol tényleg több ízben kerestek – elhagytam és bujdokolva éltem addig, amíg november közepén letartóztattak. Közben október elején négy társammal együtt a vezérkar főnökének bírósága elé lettem állítva az amerikai ejtőernyősök fogadása miatt emelt vád következtében.¹³ Ez alkalommal azzal is lettem vádolva, hogy magatartásom által előidézttem azt, hogy a németek megszálltak minket. A vádak alól a bíróság mindnyájunkat felmentett. Az ítélet

azonban megerősítve nem lett, mert október 15-én kormányváltás állott be, s az új vezérkarfőnök¹⁴ az ítéletet nem erősítette meg azért, mert az ügy továbbfolytatását a nemzetvezető¹⁵ magának tartotta fenn.

Letartóztatásom után Sopronkőhidán az újvidéki eseményekkel kapcsolatosan emeltek ellenem vádat, jogtalan és alaptalan ítéletek miatt.¹⁶

Újvidéki ítéletek

Az újvidéki, illetve a bácskai véres eseményekben a magyarok nagy része, a jobboldal és a tisztikar majdnem teljesen nagy nemzeti hőstettet látott és talán lát még ma is, vagy legalábbis mint erős kéz politikáját, méltányolja.¹ Ezen a helyzeten sajnos én változtatni nem tudtam, mert az események olyan rettenetesek voltak, hogy azokkal a nyilvánosság elé nem mehettem, propagandát nem csinálhattam. Az ország közvéleménye teljesen a jobboldali propaganda befolyása alatt állott és véleményét ennek befolyása alatt alakította ki. Én különben akkor még magam sem hittem volna, hogy az újvidéki események olyan rettenetesek voltak. Sokáig nem hittem azt. És ha magam abba a hibába sohasem estem, hogy az újvidéki eseményekben hőstettet lássak, de magam is sokáig meg voltam győződve arról, hogy Újvidéken a csapatok részéről kemény, de jogos megtorlás történt, mely majd véget vet a szerb atrocitásoknak, melyeket a magyar közbiztonsági és közigazgatási szervek ellen elkövettek, és számos vagyonrombolásnak is. Végre béke lesz ezen a nyugtalan földön, melyet nem mi, hanem a szerbek zavartak meg, mert ők a mi Szent István-i gondolatn alapuló békés és megértő közigazgatásunkkal nem

akarnak megbarátkozni. Sőt teljesen szembehelyezkednek velem.

Én mindenkivel szemben teljesen a felelős parancsnoknak, nevezetesen Feketehalmy-Czeydner² és Grassy³ táborok jelentésének hittem, akik az eseményeket a helyszínen vezették és akiket eddig derék, szavahihető katonának ismertem. Ők írásban, mint szóban folyton tagadták, hogy bárminő oktan vérontás történt volna. Amennyiben és ahol kilengés fordult volna elő, ennek tisztán a szerb lakosság provokáló magatartása volt az oka. Az áldozatok számáról és mibenlétéről tőlük jelentést soha sem tudtam kapni, de azt, hogy sokan pusztultak volna el, azt, hogy asszonyokat, aggokat vagy pláne gyermekeket öltek volna meg, tagadták. Azt hittem, hogy a polgári közigazgatás részéről túlzott hírekkel állok szemben. A polgári közigazgatás hamar megijed és akkor karhatalom után kiabál. És ha a karhatalom erősen fellép, mely áldozatokat von maga után, még inkább megijed és szeretné a felelősséget magától elhárítani és a dolgokat meg nem történteknek tekinteni.

Ezen felfogásom alapján állva, valamint a nemzetközi helyzetet, de főként a német viszonylatot, továbbá a szerb tömegmészárlásokat, amelyeket határainkon belül a partizánmozgalmak révén egymás ellen végrehajtottak, majd pedig a németek és a horvátok által elszenvedtek és továbbá az így keletkezett gyilkossági tömegpszichózist figyelembe véve részben nem tartottam helyesnek, de főként az időt nem tartottam alkalmasnak arra, hogy az ilyen nagy botrányt felkavaró ügyben, mely az ország nyugalma teljesen megzavarta volna, előálljak. Az ügy felkavarását a kormány sem vállalta. Magam túl fiatal főnök voltam még ahhoz, hogy ilyen nagy csatába egyedül belemerészkedtem volna, mit jóval később, amidőn az igazságot teljesen felderítettem és feltártam, elveszítettem. Az ügyet tehát a kormány

óhajának megfelelően félretettem, illetve félretételét kértem a kormányzó úrtól.

Megjegyzem, hogy az újvidéki tisztogatási akciót nem én kezdeményeztem, hanem a belügyi kormányzat, amellyel az egész bácskai akció során a legszorosabb kapcsolatot tartottam fenn. Mindazokról, amit a katonai vonalról megtudtam, tájékoztattam, sőt Feketehalmy-Czeydner tábornokot, akit az újvidéki akció előtt úgy a miniszterelnök⁴ és a belügyminiszter⁵ is eligazított, minden alkalommal, midőn nálam jelentést tett, kihallgatásra a belügyminiszterhez és a miniszterelnökhöz is utasítottam.

Az újvidéki események után az idő múlásával mindinkább erősödött bennem a meggyőződés, hogy a katonaság részéről szabálytalanságok történtek, és végül rá kellett jönni arra is, hogy a jelentések által nem csak hogy félrevezettettem, hanem hogy alparancsnokaim részéről bűnös könnyelműség és mulasztás látszik fennforogni.

Rendőri jelentések, magánértesítések, ügyészeim újabb megállapítása alapján nem foroghatott fenn kétség az iránt, hogy itt egy szörnyű bűn történt, mely nem csak a szerencsétlen áldozatokat, nem csak a szerbséget sújtotta, hanem minket magyarokat is szörnyű csapás ért, amit tisztai parancsomban csak úgy tudtam kifejezni, hogy valóságos „nemzeti szerencsétlenség” út volt ez, amíg felismerésemmel idáig eljutottam. Szörnyű csalódást jelentett ez a felismerés nekem az eddig érdemesnek vélt bajtársakban, tisztikarban. Ebből a meggyőződésből csak nehezen ábrándultam ki és nehezen engedtem. Midőn azonban ezen fájdalmas felismerésekkel telt út végére érkeztem, cselekedtem, kíméletlenül és erélyesen. Az egész ügyet majdnem azt mondhatom, hogy személyes ügyemmé tettem. Annak elintézését magamra vállaltam. Ezért az ügyet a vezérkarfőnöki bíróság elé utaltam. Hogy ez megtörténhes-

sen, ügyésszemmel⁶ hűtlenség címén emeltetem vádat, dacára, hogy ő azt nem tartotta helyesnek. Nem akartam kiadni ezt a szörnyű ügyet albérlésbe. Nem akartam azt senkinek a vállára tenni, noha a belügyminiszter úr maga is figyelmeztetett arra, hogy ez nem tartozik a vezérkarfőnöki bíróságra, mert nem hűtlenségi ügy, hanem közönséges gyilkosság és rablás. Félttem, hogy más kezén az ítéletek elhúzódnak, sőt elsikkadnak. Nem akartam ezen nehéz ügygel, mely hamisan felfogott nemzeti hőstett számban élt a közvéleményben, senkit sem terhelni, mert senkit sem tartottam alkalmasnak arra, hogy ezt kellő eréllyel elintézte volna. Nem bújhattam ki a felelősség alól azért sem, mert országos jelentőségű ügyről volt szó és mint a honvédség legmagasabb parancsnoka, ezt nekem kellett elintézni. Nekem kellett a magyar fegyverek és a magyar katona becsületén esett csorbát megtorolni. Meg kell állapítanom azt, hogy a Kállay-kormány részéről nagy támadásban részesültem. Hogy az ügyet milyen komolyan vettem, mutatják a bírósági tagok megválasztása,⁷ az ítéletek súlyossága,⁸ vádkiterjesztés, a sajtóközlemények, tiszti parancsaim, a tájékoztató és felvilágosító beszédeim, továbbá azon cikkek, melyek a német megszállás után a jobboldali lapokban napvilágot láttak, a német katonai attasé⁹ érdeklődése a per folyamán, végül le tartóztatásom és vád alá helyezésem. Kétségtelen az, hogy Fekete-halmy-Czeydner és Grassy tábornokokat nem tartóztattam le, aminek következtében ezek megszökhettek.¹⁰ Ennek okai az alábbiak: Először is én csak nagyon nehezen és végső, főként anyagi természetű ügyekben adtam helyet mindig ügyésszem le tartóztatási javaslatának, mert az emberi szabadságot és méltóságot mindig sokra tartottam, de különösen mióta magam is be voltam zárva, látom, hogy mennyire igazam volt. Fekete-halmy-Czeydner és Grassy tábornokokat mindig sokra becsültem. Magyar tábornokok,

bajtársak voltak, mint ilyeneket pláne nem akartam letartóztatni, már csak azért sem, mert mind a ketten örültek annak, hogy ügyük mielőbb bíróság elé kerül. A letartóztatás gondolatát éppen olyan méltatlannak tartottam egy magyar tábornokhoz, mint azt, hogy felelősségre vonás elől megszökhetne. De volt még egy körülmény, melyet figyelembe kellett vennem. Az egész ügy mögött a németek állottak, valószínűleg eleve mint felbujtók, akik féltékenyen vigyáztak arra, nehogy szomszédainkkal jó viszonyban legyünk. Nekik ez az újvidéki ügy kapóra jött. A magyarok és a szerbek közé örök időkre éket vertek. Ahogy a két magyar főszereplőt megszöktették, úgy őket ki is szabadították volna, és azt kell mondanom, hogy sajnós ki is szabadíthatták volna, mert a közvéleményben mint nemzeti hősök szerepeltek. Ezt a kiszabadítást provokálni nem akartam. Nem akartam felidézni olyan küzdelmet, melyben csak veszíthettek. Nekem a honvédelmi miniszter úrra (ti. Barthára)¹¹ is tekintettel kellett lennem. Ő sem akarta az újvidéki pert, valószínűleg jobboldali felfogása miatt. Feléje is gesztust akartam tenni akkor, amikor a letartóztatást nem rendeltem el és egyben az ítéletek végrehajtása tekintetében is méltányosságot helyeztem kilátásba.

Azáltal, hogy a két tábornok megszökött és alantosaikat cserbenhagyták, maguk felett mondták ki az ítéletet. Én minden lehető meg akartam tenni, ahol nem csak a saját, hanem ennél többről, a magyar fegyverek, sőt a nemzet becsületéről van szó, mindenféle gátlás nélkül, szabadon védekezhessenek. A bíróságot erre külön utasítottam. A csendőrtisztek érdekei védelmében csendőrtábornokot¹² rendeltem ki a tárgyalásokra, a jobboldali politikusok részvételét azonban megtiltottam.¹³

Hogy az újvidéki ügy német ügy volt, azt mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy a két főszereplőt megszöktették és

dacára annak, hogy a magyar hadseregben lefokoztattak, a német tábornoki karban előléptették őket, miáltal a magyar hősi nimbusz megnövekedett.¹⁴ Magyarország megszállása után pedig a németek az elítéltek, a vádlottak szabadon bocsátását, valamint felmentésüket, továbbá Feketehalmy-Czeydner és Grassy tábornokok rehabilitálását kieroszakolták, ezekből ismét magyar tábornokok lettek,¹⁵ engem pedig elejtettek, majd elfogtak, bezártak és vádat emeltek.

A magyar hadsereg, mely mindig „jó híreről és szép tisztességéről” volt nevezetes, ilyen szörnyű bűntényt sohasem követett el. Ehhez a német „Gestapo” szellemi megfertőzése és balkáni pszichózis kellett, mint később azt a zsidókérdés elintézésénél is láttuk. Sajnos, ez a szellemi megfertőzés a jobboldal révén dominálóvá vált. A tisztikar majdnem teljesen ezen pszichózis hatása alatt állott. Szerencsétlen közvélemény alakult ki, ez dominálta a lelkeket, minden a feje tején állott. Az igazságból hamisság, a bűnből erény, a gyávaságból hősiesség, a lopásból és vesztegetésekből magasabb erkölcs lett, és a kegyetlenség áldozathozatalnak látszott a nemzeti hősiesség oltárán.

Nehéz volt az ilyen szellemmel szembeszállni, mely végül is a hadsereg fegyelmét kikezdte. A valódi katonai fegyelem helyébe egy álfegyelem lépett, melynek alapját nem a szolgálati szabályzat pártatlan, hű kötelességteljesítésen alapuló szelleme, hanem a párt mértékadó felfogása képezték. Ez vezette a honvédelmi minisztérium osztályainak ténykedését is mindenben, de különösen a zsidókérdés intézésében.

Zsidókérdés

Magam a kérdésben, lévén ez politikai természetű, semmit sem kezdeményeztem. A kegyetlenkedéseket és atrocitásokat úgy a zsidók felé, mint a keresztények felé üldöztem. Méltányos voltam, másrészt ellene voltam a túlságosan jó szívből eredő intézkedéseknek. Méltányos esetekben, ahol ezt a törvény megengedte, mindig segítettem. Már Kolo-meában is mint hadtestparancsnok 200 zsidót vettem ki a Gestapo kezei közül, kik halálra voltak ítélve, fenyegetésük dacára. A munkácsi zsidóverés és fosztogatás alkalmával,¹ melyek egy éjjeli gyakorlat keretében történtek, szintén teljes eréllyel léptem fel, személyesen a helyszínen, és a vizsgálatot, valamint a pert magamnak tartottam fenn, mert a közhangulat mellett az alárendelt parancsnokokban és szervezetben hamis hősiesség és becsület fejlődött ki.² A zsidókérdés erény lett, sőt még a kirablása is. Ebben a közszel-lemben nem lehetett bízni. Azt, hogy valamely pert magamhoz vegyek, más esetben is kénytelen voltam megtenni, mert nem bíztam az alantosok elintézésében. Ha zsidó ügyről volt szó, akkor mindenki falazott. Legnagyobb sajnálatomra azt is meg kellett állapítanom, hogy ugyanaz volt a helyzet akkor is, ha a kormányzó úr akart valamit elintéztetni. Ezen közszellem által emelt falon a legnagyobb eréllyel sem lehetett az igazságig áthatolni. Megtorlást elérni szinte lehetetlen volt. Zsidó esetekkel kapcsolatos ügyek kivizsgálását még a kormányzó úr kifejezett parancsára sem hajtották végre. Erre a kint lévő hadsereg-parancsnokság teljesen képtelennek mutatkozott.³ Magam küldtem ki személyi segédtsztemet⁴ zsidó ügyek felderítésére. Külön fővárosi de-tekтивekkel derítettem fel a fronton a zsidó ügyeket, mert mindenki más megbízhatatlan volt. A hadsereg-parancsnokság hatásköri polémiába kezdett ahelyett, hogy intézke-

dett volna. A bűnpártolás napirenden volt és a hamis hősiesség nimbuszába takarózott. Ha a frontról zsidókat hazarendeltem, az ezekre a legnagyobb veszéllyel járt. Útközben eltették láb alól őket és sohasem lehetett felderíteni. De napirenden volt a kegyetlenkedések mellett a vesztegetés. Ezen esetekkel kapcsolatban a hadműveleti hadseregnél tábornokot bíztam meg külön a zsidó alakulatok felügyeletével és szemlélésével, hogy a visszásságokat megakadályozhassam.⁵ Ugyanilyen zsidó szemlélő felállítását javasoltam a honvédelmi miniszter úrnak a hátországi részre,⁶ ahol szintén rengeteg volt a panasz és visszaélés. Persze ezek az intézkedések, valamint az emberséges bánásmód mind gyanút és bizalmatlanságot váltott ki a jobboldalian orientált haderő körében.

A fent vázolt állapotok és az a visszás, paradox közszellem, valamint, hogy gyors és igazságos megtorlás lehetőségét kézben tarthassam és ezáltal a hadvezetés érdekeit, valamint a társadalom nyugalmát, tisztességét és fegyelmét biztosíthassam, kértem egy külön bíróság felállítását. Ez meg is történt.

A vezérkar főnökének (vkf.) bírósága

A vkf.-bíróági ítéleteket én erősítettem meg. A megerősítésnél engem semmiféle politikai szempont, pártállás vagy vallás nem vezetett és vérmérséklet el nem ragadott. A baloldali ítéletekben éppen olyan elfogulatlanul jártam, mint a jobboldaliakban. Pl. Mosonyi századost,¹ aki később a nyilas kormányban államtitkár lett, a bíróság 12 évre ítélte el, amit én megerősítettem.

Én magam minden más kötelességem mellett ezt a bíróságot tartottam a legnagyobb tehernek, ahol csak lehetett,

a bírósági ítélet dacára is kegyelmet gyakoroltam.² Büntetéseket leszállítottam, halálos ítélet megerősítését nagyon megfontoltam, ez előtt rendesen külön megkérdeztem ügyészemet, sőt néha a bírákat is magamhoz rendeltem és véleményüket külön is kikértem. Volt eset, mikor az Államvédelmi Központ³ vezetőjét⁴ is külön megkérdeztem és csak újbóli véleménye alapján döntöttem. Nemzeti mozgalmakkal kapcsolatos perekben, dacára a súlyos ítéleteknek, fölényes szempontokat juttattam kifejezésre. Így pl. a kárpátaljai ukrán nemzeti mozgalom elíteltjeinek, mintegy 50 embernek súlyos büntetését javulás, illetve a megnyugvás érdekében felfüggesztettem.⁵ De egyes esetekben is alkalmaztam a büntetés felfüggesztését. Így pl. emlékszem Kovács Imre újságíró⁶ esetére, akit a bíróság súlyosan elítélt. Az ítélet végrehajtását felfüggesztettem, miután megígérte, hogy felforgató tevékenységtől tartózkodni fog.⁷

Engem tehát az ítéletek megerősítésénél sem gyűlölet, sem kegyetlenség, sem párt-hovatartozás nem befolyásoltak, csupán kötelességemet akartam teljesíteni azokkal szemben, akik a fennálló törvény és rend ellen vétkeztek. Magam senkit nem üldöztem, nem bántottam. A letartóztatásokat illetőleg elrendeltem, hogy tudtom nélkül szabadságától senkit sem szabad megfosztani. A törvényes letartóztatásokat megszüntettem s nem túrtem értelmetlen fogva tartásokat.

A háború idején a vezetésre fokozott kötelesség hárul, de különösen fokozott kötelesség hárult reám, egy megfertőzött, gondolataiban kicsavart közvélemény közepette, ahol mindennek két oldala volt. Nekem volt kötelességem az, hogy az igazságot keressem és a való értékeket lássam, amelyek időnként a nemzet életében elhomályosulhatnak, de ha a tévedések korszaka lezárul, akkor ismét átveszik örök érvényüket. Ha az igazság elől mindenki elbújít, úgy én

nem bújhattam el, dacára, hogy kitartásom veszélyekkel járt. Mindig úgy éreztem, hogy helyemen vagyok és ott kell maradnom. Kitérés bűn lett volna, éppúgy, mint a gyengeség.

Politikai magatartásom

Politikai magatartásomat illetőleg teljesen pártatlan voltam. Összekötteéseket sem jobb, sem bal felé nem kerestem és teljesen alárendeltem magamat mindenben a magyar kormánynak, dacára annak, hogy személyemre csak a kormányzó úrhoz voltam utalva. A kormány tudta és beleegyezése nélkül egy lépést sem tettem.¹ Német követeléseket sohasem intéztem el saját hatáskörömben, hanem mindig a kormány elé vittem. Nem szolgáltam senkit sem, de sohasem kerestem hátbiztosítást, hogy magamat bizonyos változások esetén possibiliisnek tartsam. Ajtóm mindenki számára nyitva állt.² Senkit sem utasítottam el kérelmével, mindenkit meghallgattam és igyekeztem segíteni.

Mi sem lett volna könnyebb számomra possibiliitás szempontjából, hogy a jobboldal felé közeledjem. Itt több bajtársam volt és személyes barátaim is voltak. De azért is jó lett volna közeledni, hogy az ellenem irányuló bizalmatlanságot, mely onnan táplálkozott, leszereljem.

Nem kurizáltam senkinek, egyenesen jártam, magyar úton. Ezt mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy hol „németbarátnak”, hol „angolszászbarátnak” tartottak. Voltak, akik tőlem mint „sváb”-tól féltették a magyar ügyet. Mások viszont mint angolszászbaráttól. Pedig én a németek kedvét sohasem kerestem. A helyzetet náluk okos javaslataimmal uraltam, melyet többször is megtettem fölényesen, de szerényen tudományos vonalon. Politikai vonalra náluk soha-

sem léptem, pedig erős kísértésben volt részem. Mindent visszautasítottam és talán ebben követtem el hibát.

Hitler maga is mindig szívesen fogadott és szívesen beszélt velem négy szemkört is hosszasan, pedig nem hízelegtem neki soha. Vezérkari főnöki működésemért, mely majdnem három évig tartott, egy német kitüntetést sem kaptam. Nem kaptam lovagkeresztet, amit pedig több, nálam fiatalabb, nekem alárendelt tábornok is megkapott.³

A magyar politika útjait aggódva figyeltem, nélkülöztem a határozott irányítást, mely a nemzetet egységbe foglalta volna, és egységesen vezette volna, valamely biztos irány felé. Magam hűen és lojálisan követtem volna egy erős kéz politikáját, mely megakadályozza a nemzet szétesését, ilyet örömmel üdvözöltem és segítettem volna. A partizánalakulat felállítása által és a vkf.-különbíróság felállítása által az alapokat ehhez megteremttem. Politikus kellett volna, aki mert volna élni ezen eszközökkel és lehetőségekkel. Én magam politikai szerepre sohasem pályáztam. Azt hittem, hogy akkor sikerült volna több szerencsével kivezetni nemzetünket szorult helyzetéből, mint most történt. A belpolitika egységessége biztosította volna a külpolitikai egység fenntartását, az irány és a lépések egyenességét.

Triftern, 1945. június.

Szombathelyi Ferenc s. k.

Védőiratát Szombathelyi Ferenc vezérezredes az amerikaiak által 1945. június 26-án Trifternben (Bajorországban) történt letartóztatása előtt személyesen saját kezűleg írta meg. A védőirat egy példányát nekem megküldte átolvasás céljából. E másolatnak a nekem megmutatott példánnyal való egyezését igazolom.

Piliscsaba, 1957. november 7.

Nagybacsoni Nagy Vilmos
ny. honvédelmi miniszter